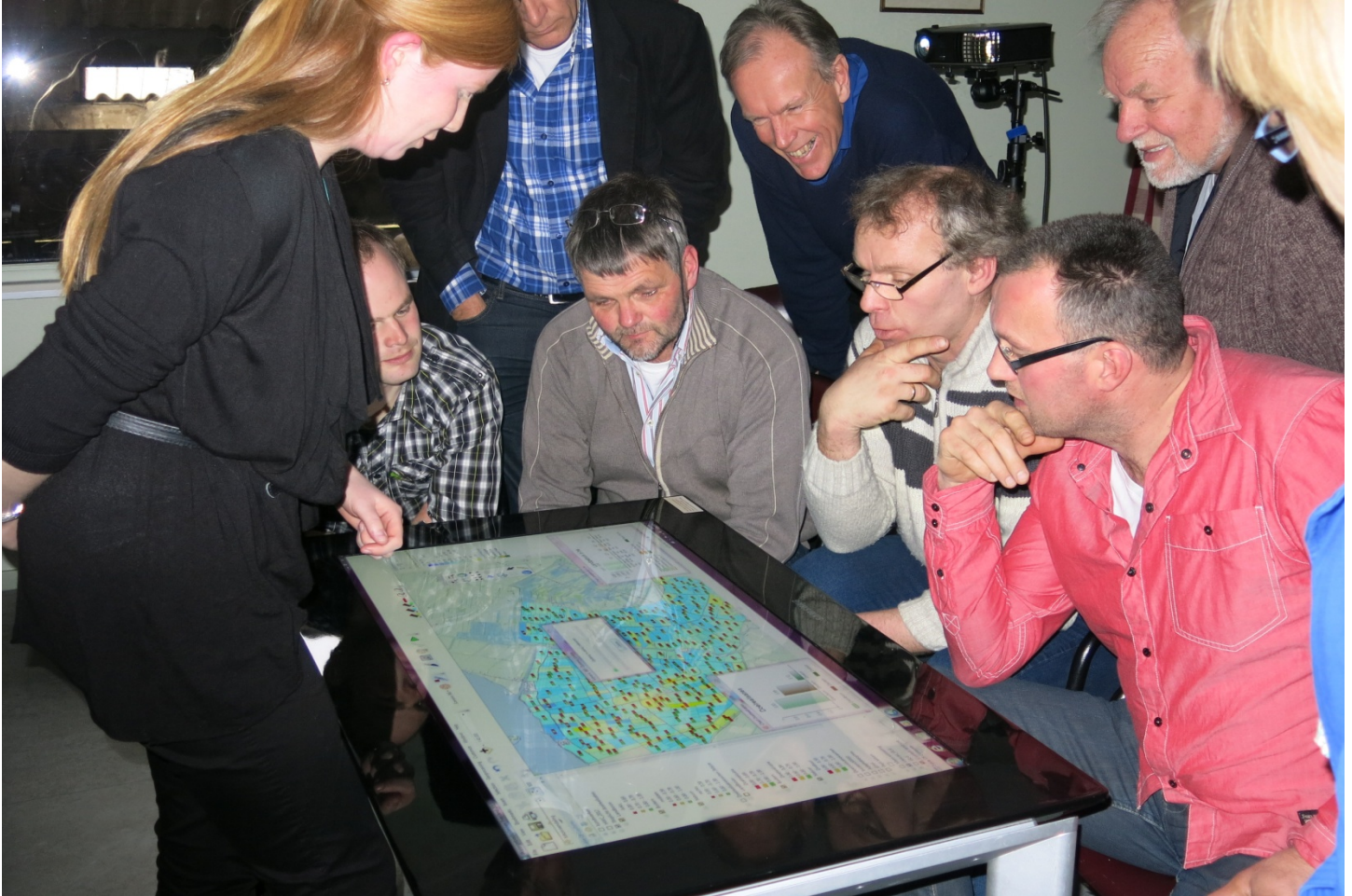

Verslag

Workshop Watergebiedsplan Zuidelijke Veenpolders

Karlijn Brouns, Tessa Eikelboom, Ron Janssen

Inhoud

1. Inleiding
2. De Veenpolder van Echten en de Groote Veenpolder
3. Maaivelddaling
4. Ronde 1: Verminderen van de maaivelddaling
5. Ronde 2: Verbeter de doelrealisaties
6. Hoogwatercircuits
7. Conclusies

1. Inleiding

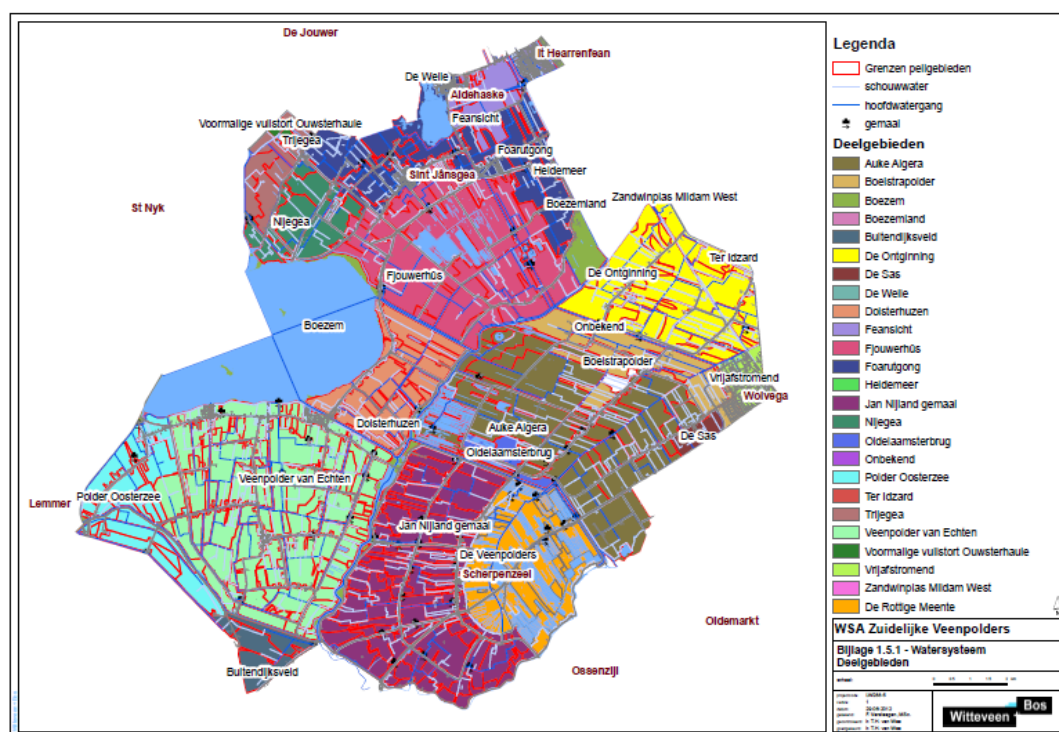
Het Wetterskip Fryslân stelt watergebiedsplannen op. Hierin komt te staan hoe het waterschap het waterbeheer de komende tien jaar wil uitvoeren en hoe (toekomstige) knelpunten in het waterbeheer voor agrarische gronden, natuurterreinen en bebouwing in het buitengebied worden opgelost. Hierbij houdt het waterschap rekening met de waterkwaliteit en het tegengaan van wateroverlast. De plannen worden in overleg met de streek opgesteld en afgestemd met de andere plannen die voor het gebied worden gemaakt. In totaal wordt voor 19 gebieden een plan opgesteld. Het Watergebiedsplan Zuidelijke Veenpolders is een van deze plannen. Het project om dit watergebiedsplan op te stellen is gestart in 2013. Als onderdeel van dit proces is op 28 maart 2013 in de “Fjouwerhusterpleats” in Rohel een workshop gehouden.

Doel van de bijeenkomst is bewustwording van de wateropgaven in het gebied

- weten wat de belangrijkste wateropgaven in het gebied zijn
- weten wat het effect van klimaatverandering is voor deze wateropgaven
- weten wat de oplossingsrichtingen zijn, de knoppen waaraan kan worden gedraaid voor de wateropgaven
- weten wat de meningen van de deelnemers zijn over de oplossingsrichtingen

De workshop was een verkenning van mogelijke oplossingsrichtingen voor maaiveldsdaling door veenoxidatie. Dit zijn vooralsnog niet dé oplossingsrichtingen die in het watergebiedsplan worden uitgewerkt. Zo ver is het watergebiedsplan nog niet. Eerst moeten de wateropgaven in het gebied worden bepaald. Pas daarna kunnen de oplossingsrichtingen voor de wateropgaven worden bepaald.

Het plangebied van het watergebiedsplan is groot, circa 20.000 ha. Om dit voor de workshop hanteerbaar te maken zijn uit het plangebied twee polders als voorbeeld genomen: De Veenpolder van Echten en de Grootte Veenpolder.

Figuur 1. Deelgebieden watergebiedsplan Zuidelijke Veenpolders.

De workshop was goed bezocht (zie tabel 1). Centraal staan natuurlijk de 7 vertegenwoordigers van de streek. Verder waren medewerkers van het waterschap en een medewerker van de Provincie aanwezig. De workshop werd begeleid door medewerkers van Grontmij, de Universiteit Utrecht en de Vrije Universiteit Amsterdam.

Tabel 1 Lijst van deelnemers

1	Wietze de Haan	Wetterskip Fryslân
2	Johan Medenblik	Provinsje Fryslân
3	Jan Galema	LTO Noord
4	Marcus Noordmans	Gemeente de Friese Meren
5	Nico van der Weerd	VANL Weststellingwerf / ANVTusken Skarren en Marren
6	Herman Leenes	ANV Skarren & Marren
7	Henk Bosma	Federatie van Polderbelangen
8	Trinus Dijkstra	LTO Lemsterland
9	Harm Bergman	LTO Weststellingwerf
10	Marc Zwaanswijk	Grontmij
11	Ron Janssen	VU Amsterdam
12	Tessa Eikelboom	VU Amsterdam
13	Karlijn Brouns	Universiteit Utrecht
15	Marc Nederlof	Wetterskip Fryslân
16	Wiebe Terwisscha	Wetterskip Fryslân

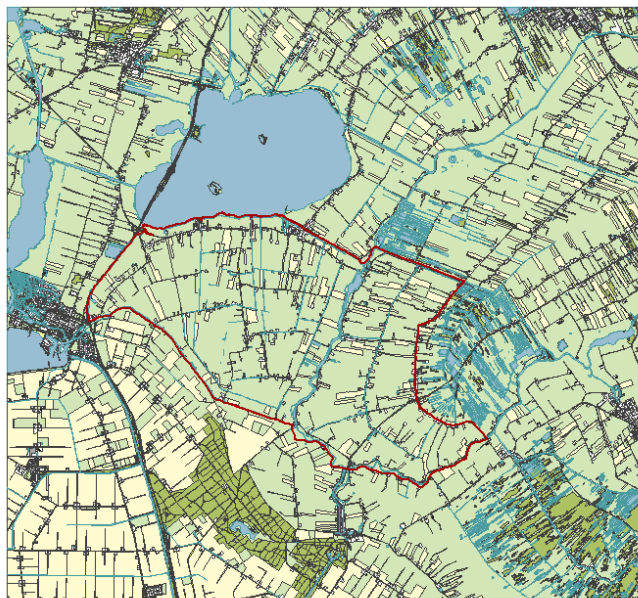
Samenvatting programma

12.00	<i>Ontvangst met lunch</i>
12.30-12.45	Welkom (Wietze de Haan, Ron Janssen) Voorstelrondje: alle aanwezigen Samenvatting 1 ^e workshop Friesland
12.45-13.15	Inleiding over het gebied (Marc Zwaanswijk) Tonen van de achtergrondkaarten (Tessa Eikelboom)
13.15-13.45	Toelichting op maaiveldddaling (Karlijn Brouns)
13.45-14.00	Uitleg bediening Touch Table (Tessa Eikelboom)
14.00-14.45	1) Interactieve maaiveldddalingtool (Deelnemers) Doel: maaiveldddaling beperken
14.45-15.15	<i>Pauze</i>
15.15-15.30	Uitleg doelrealisaties (Tessa Eikelboom)
15.30-16.15	2) Sturen op basis van doelrealisaties (Deelnemers) Doel: doelrealisatie bodem en landbouw verbeteren
16.15-16.45	Afsluiting en korte evaluatie (Wietze de Haan, Ron Janssen)
16.45	<i>Borrel</i>

2. De Veenpolder van Echten en de Grote Veenpolder

De Veenpolders in Fryslân vormen een bijzonder type binnen de veenweidegebieden. In tegenstelling tot de meer westelijk gelegen klei-op-veengronden, is er in de oostelijke veengebieden veel veen gewonnen. Na afloop werden deze gebieden in cultuur gebracht en ontstonden de z.g. veenpolders. Vanwege de vervening liggen deze gebieden nu relatief diep. Zo is de maaiveldhoogte in de veenpolder van Echten inmiddels ca. – 2.50 NAP. In onderstaande kaart zie je de scherpe lijnen van de vervening terug. De gronden direct grenzend aan de Tjonger en die in het zuidelijk deel van de aangrenzende polder Oosterzee zijn niet afgegraven.

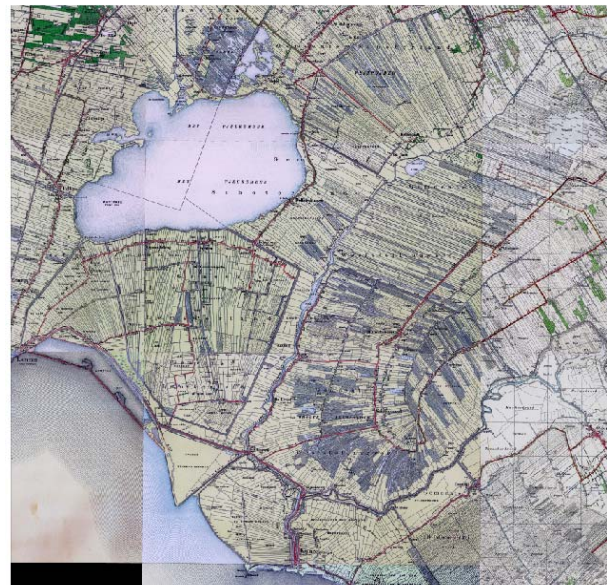
De verveningen vonden plaats vanaf het midden van de 19e eeuw en zo rond 1900 was het grootste gedeelte verveend en inmiddels in cultuur gebracht. In ca. 1920 werden de windmolens vervangen door een stoomgemaal bij Echten. Waarschijnlijk waren de waterpeilen toen ca. – 1.50 - -2.00 m NAP. In de loop van de 20e eeuw is door de ontwatering maaiveld daling opgetreden en in de jaren 70 en 80 van de vorige eeuw vroeg de landbouw om een verbetering van de waterhuishouding. Daartoe zijn in de periode 2000-2003 waterbeheersingswerken uitgevoerd, die onderdeel waren van een ruilverkaveling. Deze zijn vastgelegd in het huidige geldende peilbesluit dat in 2003 is vastgesteld. De voorbereiding ging gepaard met veel discussies over de gewenste peilen en de gevolgen daarvan. Voorafgaand aan het peilbesluit is onderzoek gedaan naar de effecten van het peilbeheer op de in het gebied aanwezige belangen (bebouwing, landbouw). Onderdeel van het waterbeheersingsplan was de aanpassing van het gemaal in Echten.

Legenda

Studiegebied	ged. verhard / onverhard	boomgaard
bebouwing	fietspad	boomkwekerij
kas/warenhuis	loofbos	heide
autosnelweg	naaldbos	zand
hoofdweg	gemengd bos	overig gebruik
regionale wegen	bouwland	begraafplaats
lokale wegen	weiland	krib/steenglooiing
overige wegen en straten	populierenopstand	water

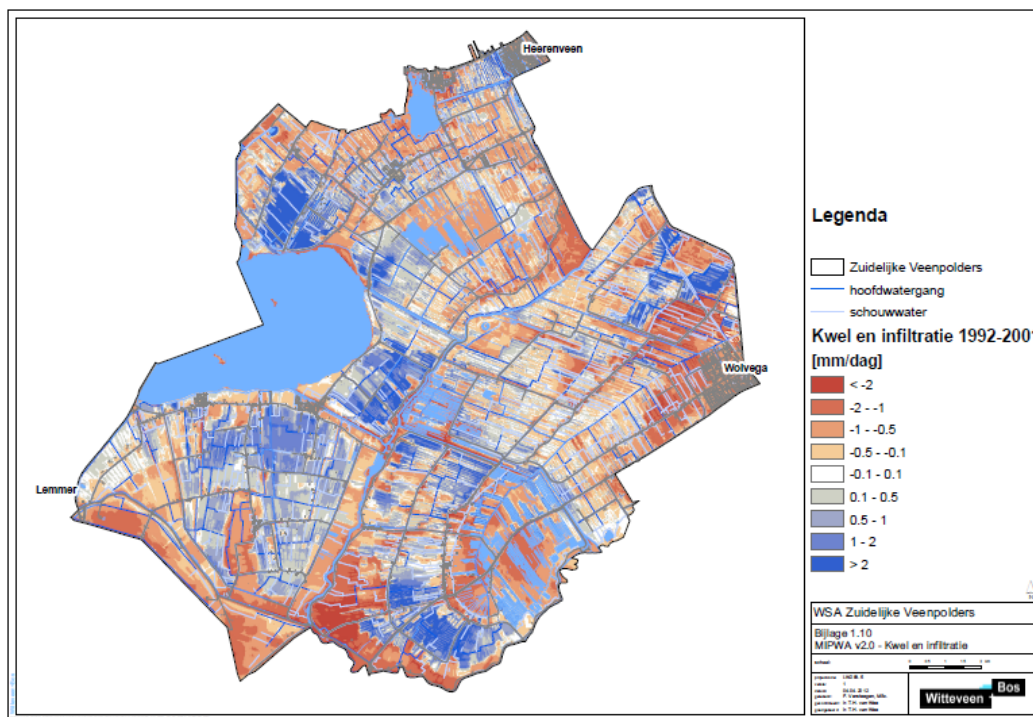
Figuur 2. Topografie

Figuur 3. Historische kaart 1900

Via de voormalige grachten of vaarten (turfwinning) wordt nu een uitgebreid stelsel van waterlopen gevoed met water uit het Tjeukemeer om hoge peilen te handhaven langs wegen en rond bebouwing. Het zijn de blauw lijnen in onderstaande kaart. In de komende tijd zal nader beleid moeten worden vastgesteld voor zowel de gewenste peilhandhaving als voor regels voor beheer en onderhoud van deze voorzieningen. Een belangrijk punt daarbij is het zeker stellen van het beheer van de waterkerende kavelstroken langs de hoogwatersloten. Het waterschap heeft enkele jaren geleden het initiatief genomen om samen met de eigenaren van gebouwen met houten palen te onderzoeken of infiltratie van water via drains ervoor kan zorgen dat het grondwater hoog genoeg blijft om droogstand van palen te voorkomen.

Marc Zwaanswijk (Grontmij) gaat nader in op het waterbeheer in de veenpolders. Hij legt uit dat een deel van de wegzijging uit dit gebied naar de nog lager gelegen Noordoostpolder stroomt. Het onderzoeksgebied kenmerkt zich door kwel in de lagere delen en wegzijging in de hogere delen. Ook is er een wisselwerking met de hoger gelegen Rottige Meente, deze lijdt dan ook onder verdroging (Figuur 4).

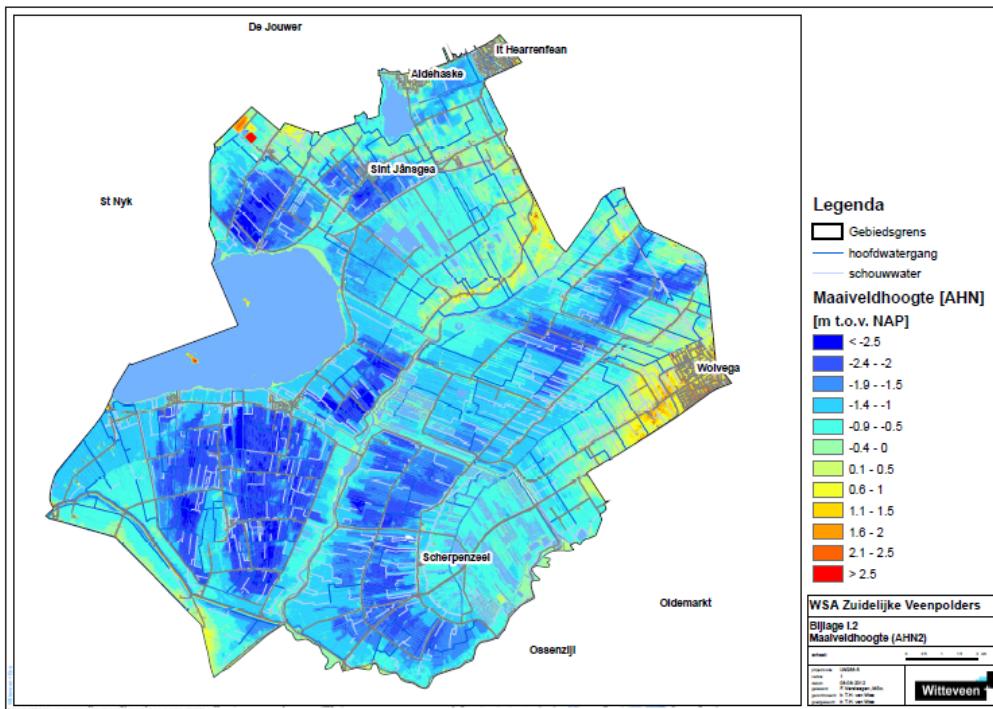
Figuur 4. Kwel en infiltratie

Het landgebruik is voornamelijk intensief, met gras en maïs. Wiebe Terwisscha (hydroloog WF) merkt op dat de landgebruikskaat een momentopname is, toch bevestigen zowel de agrariërs als Karlijn dat op veel percelen vele jaren achter elkaar maïs geteeld wordt. Verder zien we grote verschillen in veendikte, veel peilvakken en wordt het gebied gekenmerkt door een uitgebreid stelsel van hoogwatercircuits (HWC) dat moet voorkomen dat de houten fundering van woningen droogvalt en wegrot. De beheerskosten van het gebied zijn hoog door de HWC's en doordat het watersysteem moet worden aangepast vanwege de maaivelddaling.

Het is opvallend te zien dat de verveningskaart (Figuur 5) zo veel parallellen vertoont met de huidige hoogtekaart (Figuur 6); de verveende stukken liggen nu ook nog steeds lager. Rond de Tjonger werd niet verveend vanwege de veiligheid en de mindere goede turf door aanwezigheid van een kleidek. Omdat na de vervening de bevolking vaak arm achter bleef werd tijdens de vervening slik- en armengeld betaald om de bevolking na de vervening te kunnen ondersteunen. Ondanks dit armengeld leidde de vervening begin 19^e eeuw al tot onenigheid en zelfs tot militair ingrijpen. Het is vooruitgang dat we de veenweideproblematiek nu vredelievender aanpakken!

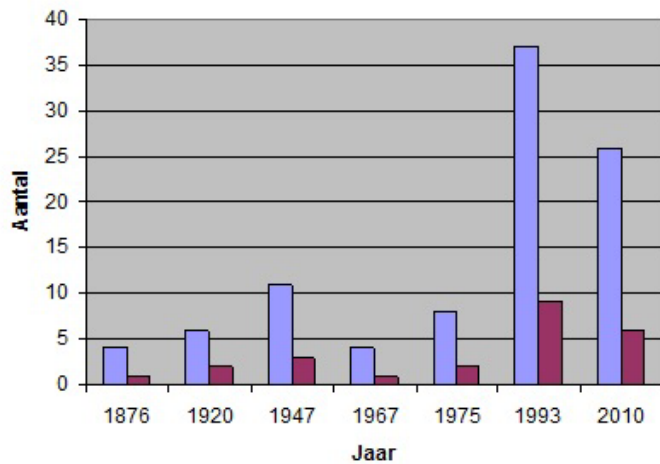

Figuur 5. Vervenningskaart 1860

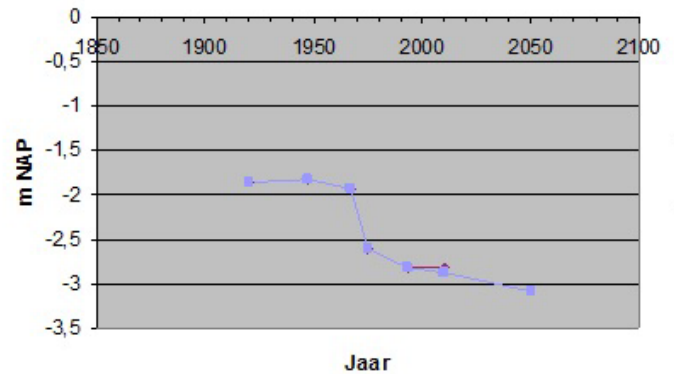

Figuur 6. Maaiveldhoogte (AHN)

Het aantal peilvakken kent veel fluctuaties in de tijd. In de jaren '60 vond er een ruilverkaveling plaats waarbij de peilvakken vergroot werden. Tussen 1975 en 1993 steeg het aantal peilvakken weer doordat er steeds meer detailafwatering toegepast werd. Sinds het midden van de jaren '90 is het beleid er weer op gericht om het aantal peilvakken te verkleinen. Als we de waterschapskaart van 1957 met de huidige peilvakkenkaart vergelijken dan zien we dat het peil gedaald is van 2,35 m –NAP tot nu 3,40 m –NAP, dat is >1m in ca 50 jaar! (Figuur 6,7 en 8).

Figuur 7. Aantal peilvakken (1000ha) en Aantal peilvakken/1000ha Veenpolders

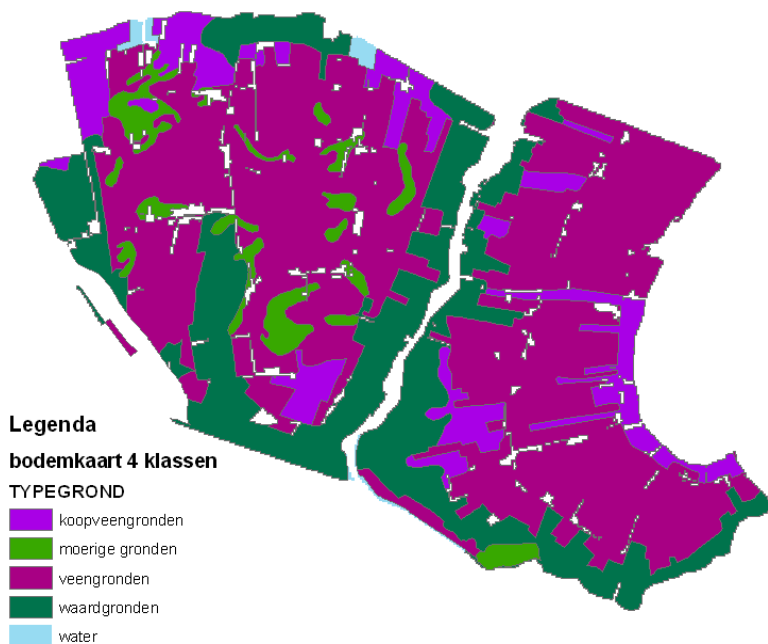

Figuur 8. Gewogen gem. waterpeil veenpolders (Veen 40-120cm; Ruilverkaveling 1979-1969)

3. Maaiveldddaling

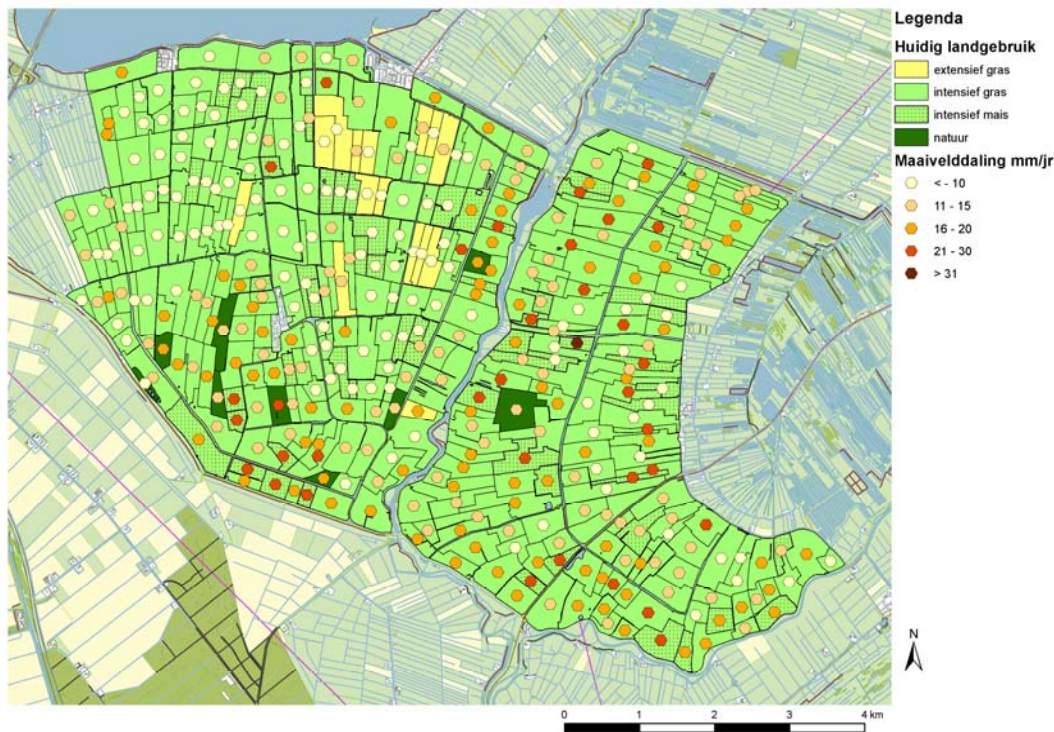
Bodemkaart

De bodemkaart geeft aan dat het gebied qua bodem erg divers is: voedselrijk (o.a. resten van bomen) tot voedselarm (resten van mos) veen, weinig veraard tot zeer veraard. Veen met kleidek zakt langzamer dan veen met kleidek. Verschillende aspecten: 1. Er is minder organisch materiaal dat kan vergaan, 2. Klei dekt het veen af waardoor er minder zuurstof de bodem in kan komen, 3. Maar als het kleidek scheurt tijdens droge zomers is er geen belemmering van zuurstofintrusie meer. Voor het modelleren van maaiveldddaling maken we alleen gebruik van het onderscheid veen versus veen met kleidek. Later in de workshop komt naar voren dat de agrariërs ook ervaren dat er locale verschillen in veentypen zijn, ze vragen zich af of maaiveldddaling daardoor beïnvloed wordt. Het antwoord hierop is nee: technisch gezien breekt het voedselarme veen langzamer af dan het voedselrijke veen, maar verschillen in dichtheid heffen dit verschil weer op.

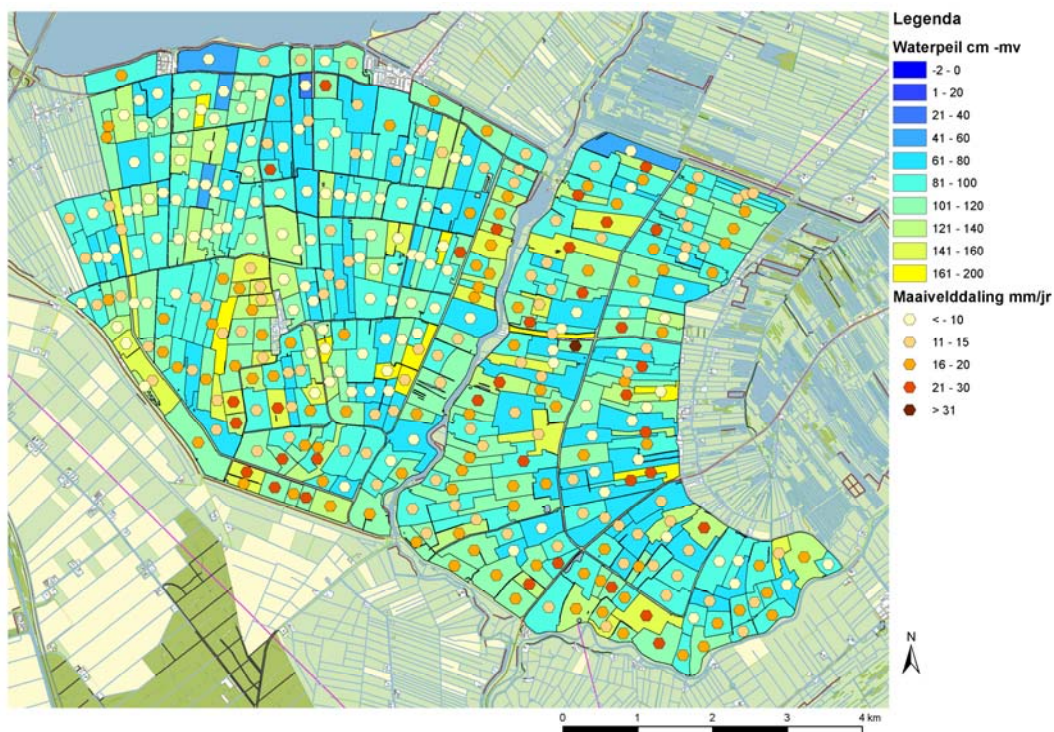

Figuur 9. Bodemkaart
Grondwaterstand

Figuur 10 en 11 laten zien dat de maaiveldddaling samenhangt met ruimtegebruik en grondwaterstand (GLG). Met name de aanwezigheid van maïs is hierbij van belang. De GLG is een lappendeken met grote verschillen in het gebied en zeer diepe grondwaterstanden. De zeer diepe GLGs, zijn nog niet verwerkt in de modellen. We gaan er vanuit dat maaiveldddaling toeneemt bij toenemende GLG, tot een GLG van 1.2 m –mv.

Figuur 10. Maaiveldddaling en landgebruik

Figuur 11. Maaiveldddaling en waterpeil

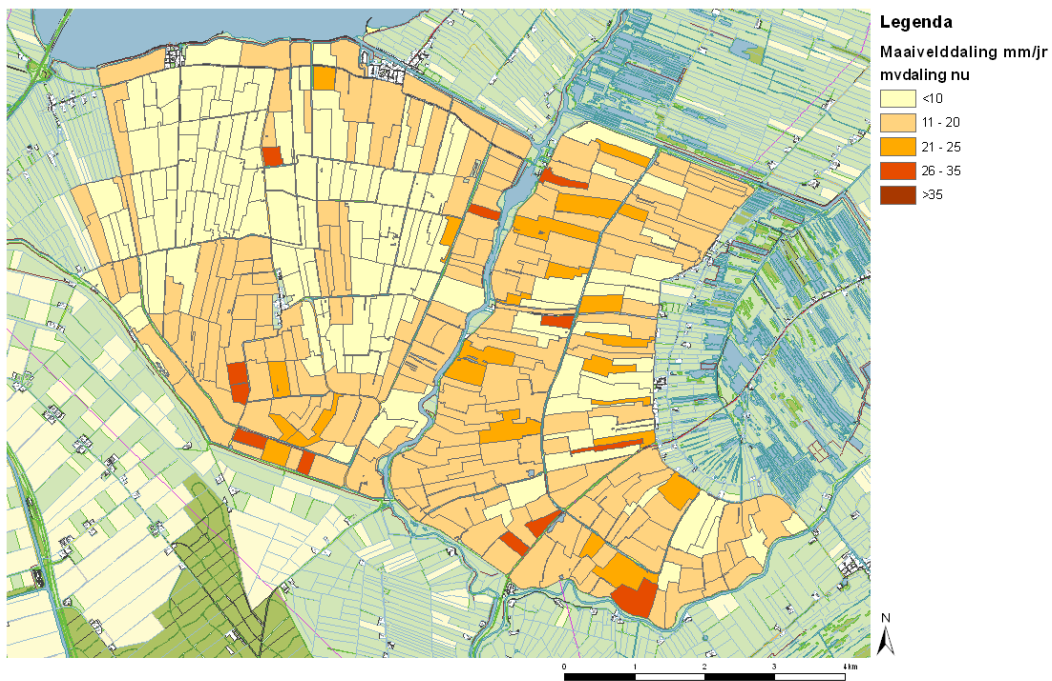
Onderstaande kaart toont de maaiveldddaling in combinatie met veendikte (Figuur 12).

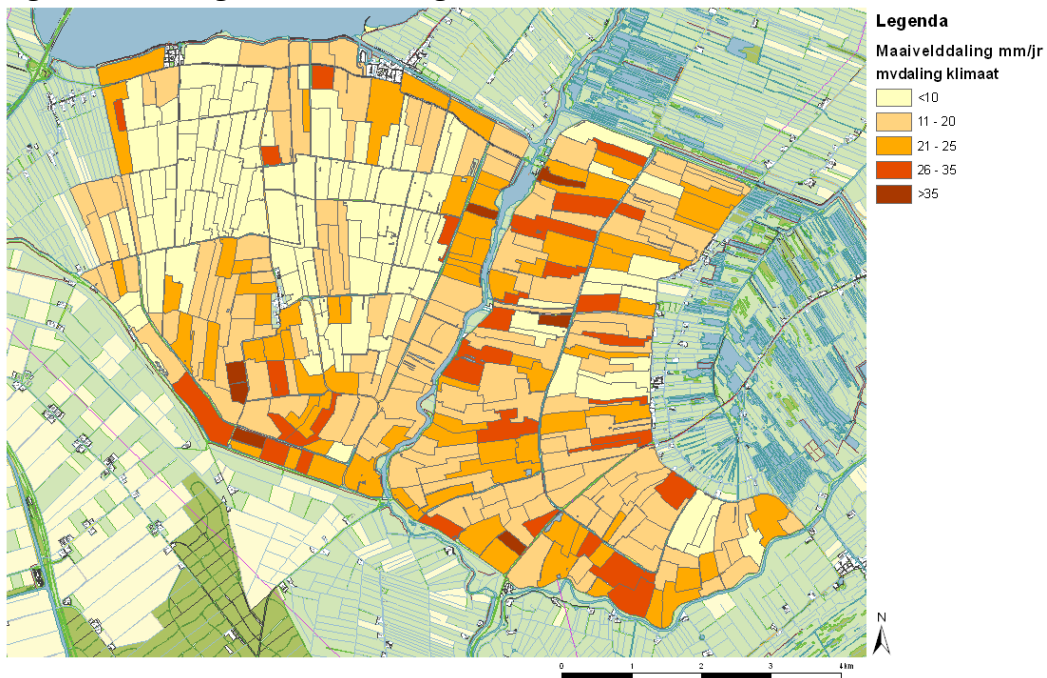
Figuur 12. Maaiveldddaling en veendikte

Klimaatverandering

Als we klimaatverandering (W+ scenario) in het verhaal willen betrekken dan houden we rekening met 2 factoren van klimaatverandering: een stijgende temperatuur waardoor veenafbraak sneller gaat en een diepere GLG doordat er 's zomers minder neerslag zou kunnen gaan vallen i.c.m. meer verdamping. Op de GLG-klimaat kaart is nog niet zoveel effect te zien van klimaatverandering. Als we echter ook de temperatuurstijging meenemen dan zien we toch een duidelijk verschil tussen maaiveldddaling met en zonder klimaatverandering (Figuur 13 en 14).

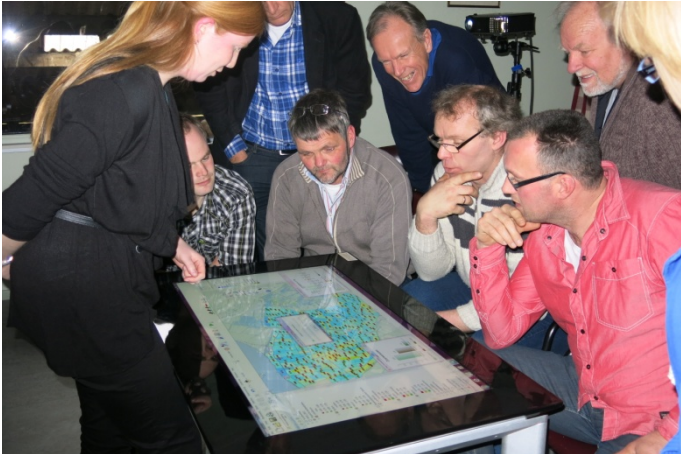
Figuur 13. Huidige maaivelddaling

Figuur 14. Maaivelddaling in 2050 met klimaatverandering als in het W+ scenario

4. Ronde 1: Verminderen van de maaiveldddaling

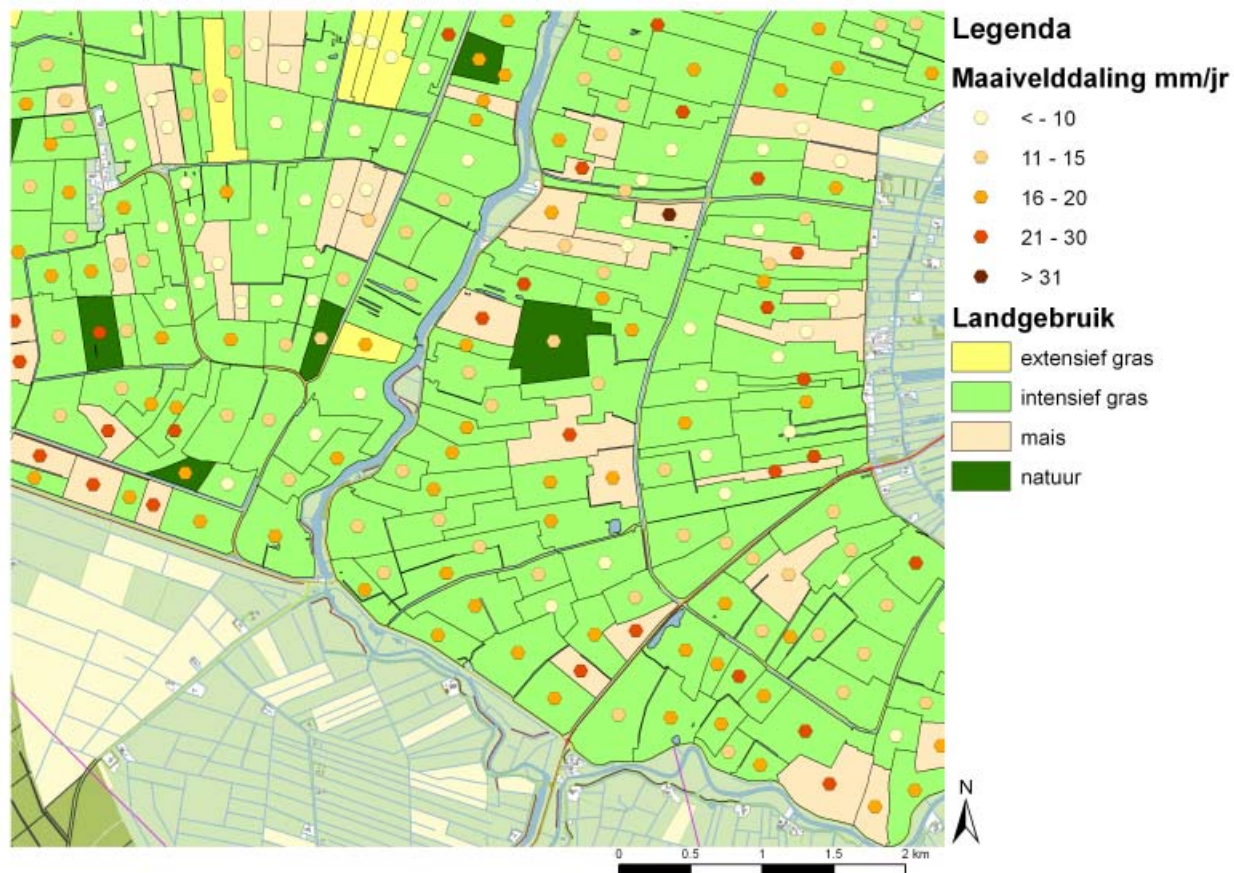
Vervolgens hebben de deelnemers rond de kaarttafel plaatsgenomen, de agrariërs op de eerste rij. Als eerste stap werd ingezoomd op de zuidoosthoek van het gebied. Een opsomming van alle beschikbare kaarten is te vinden in bijlage I. Figuren 16 en 17 tonen het verband tussen ruimtegebruik, GLG en maaiveldddaling.

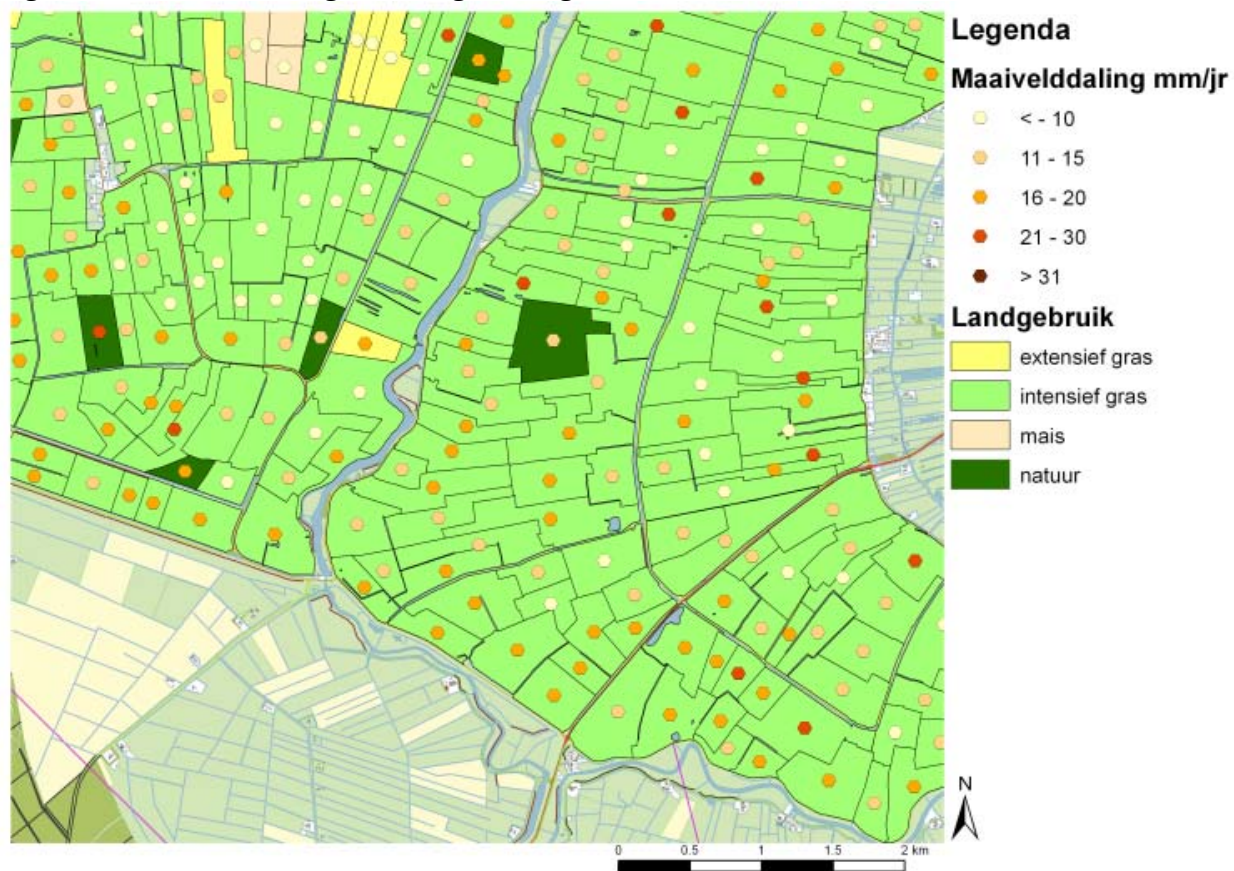
Figuur 15. Deelnemers rond de kaarttafel

De eerste opdracht betrof het verplaatsen van maïs om maaiveldddaling te verminderen. De totale hoeveelheid maïs moest hierbij gelijk blijven. ‘Polderbelangen’ had gelijk door dat je dit dan in het gebied moet doen met de kleinste veendikte. Echter kwamen er gelijk ook praktische bezwaren om de hoek: Elke boer wil zijn eigen maïs verbouwen. Clustering van maïs teelt vinden de agrariërs ongewenst, elke boer wil zijn eigen maïs verbouwen. Er kwamen vragen naar boven waar ‘de wetenschap’ nog geen antwoord op heeft: Hoe groot is het effect van ploegen? En wat als we de graszode omzetten, hoeveel versnelt dit de maaiveldddaling? Karlijn Brouns (UU): het enige wat we nu weten is dat dergelijke activiteiten de maaiveldddaling stimuleren, maar hoeveel weten we niet precies. Als het mogelijk is om ploegen, omzetten en scheuren te beperken is dat wel gunstig.

Bij het uitvoeren van deze opdracht hebben de deelnemers zich gericht op de zuidoosthoek van het gebied. Onderstaande kaarten laten de maaiveldddaling zien bij het huidige ruimtegebruik (Figuur 16) en na het vervangen van maïs door intensief gras (Figuur 17). De cirkels in elk perceel geven de berekende bodemdaling weer in mm/jaar. In de kaart van het huidige ruimtegebruik (Figuur 16) is duidelijk te zien dat in een aantal, maar niet in alle, percelen met maïs de bodemdaling groot is. Dit hangt samen met de veendikte en de aanwezigheid van een kleidek. Het resultaat van het vervangen van maïs door intensief gras is te zien in de onderste kaart (Figuur 17). Te zien is dat de maaiveldddaling het meest afneemt in de percelen waar de veendikte het grootst is.

Figuur 16. Maaiveldddaling en huidig ruimtegebruik

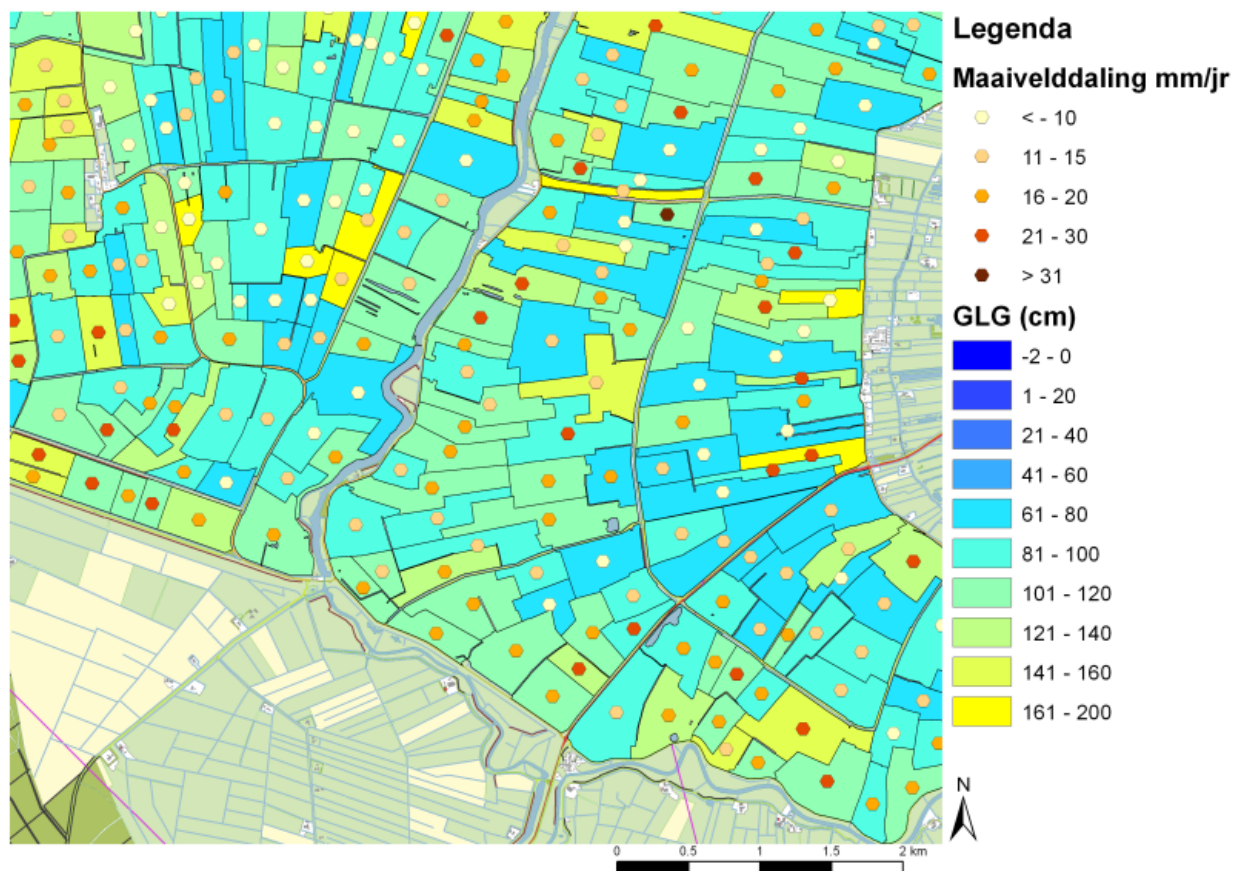

Figuur 17. Maaiveldddaling zonder maïs

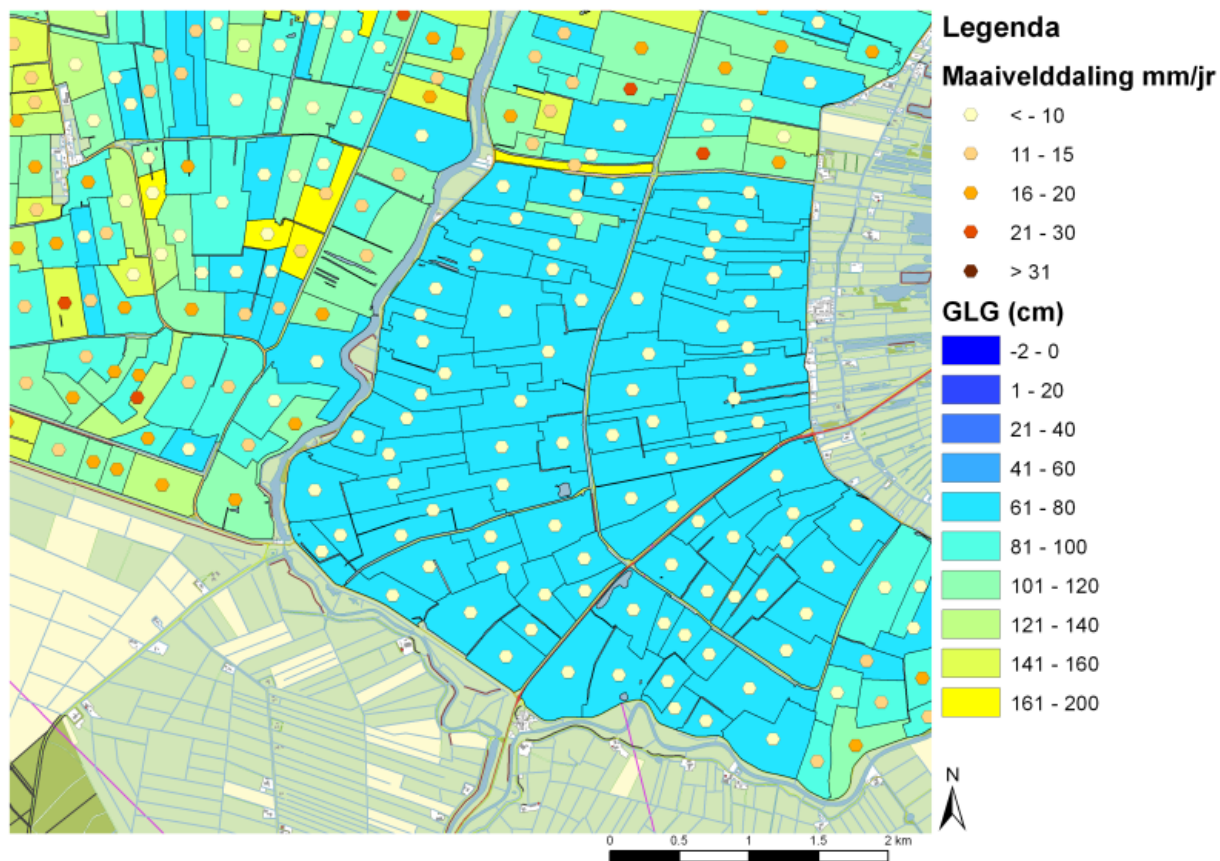
In de tweede opdracht werd de deelnemers gevraagd in het hele gebied een maaivelddaling van meer dan 2 cm (20mm) per jaar te voorkomen door aanpassing van het waterpeil.

Ook bij het uitvoeren van deze opdracht hebben de deelnemers zich gericht op de zuidoosthoek van het gebied. Onderstaande kaarten laten de maaivelddaling zien bij het huidig grondwaterpeil (Figuur 18) en na het verhogen van het grondwaterpeil in een deel van het gebied (Figuur 19). De cirkels in elk perceel geven ook hier de berekende bodemdaling weer in mm/jaar.

De kaart met het huidig waterpeil (Figuur 18) laat zien dat in een aantal percelen de maaivelddaling groter is dan 2 cm/jaar. De deelnemers hebben ervoor gekozen in een aaneengesloten gebied in de zuidwesthoek het peil te verhogen tot -70cm. De onderste kaart (Figuur 19) laat zien dat hiermee de maaivelddaling kan worden gestopt.

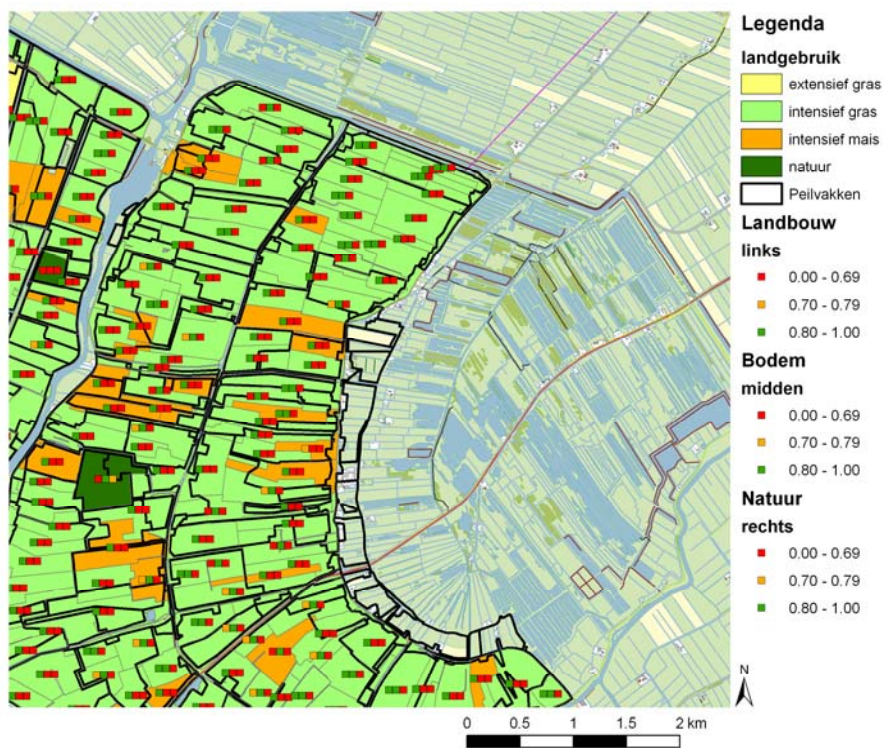
Figuur 18. Maaiveldddaling en huidig waterpeil

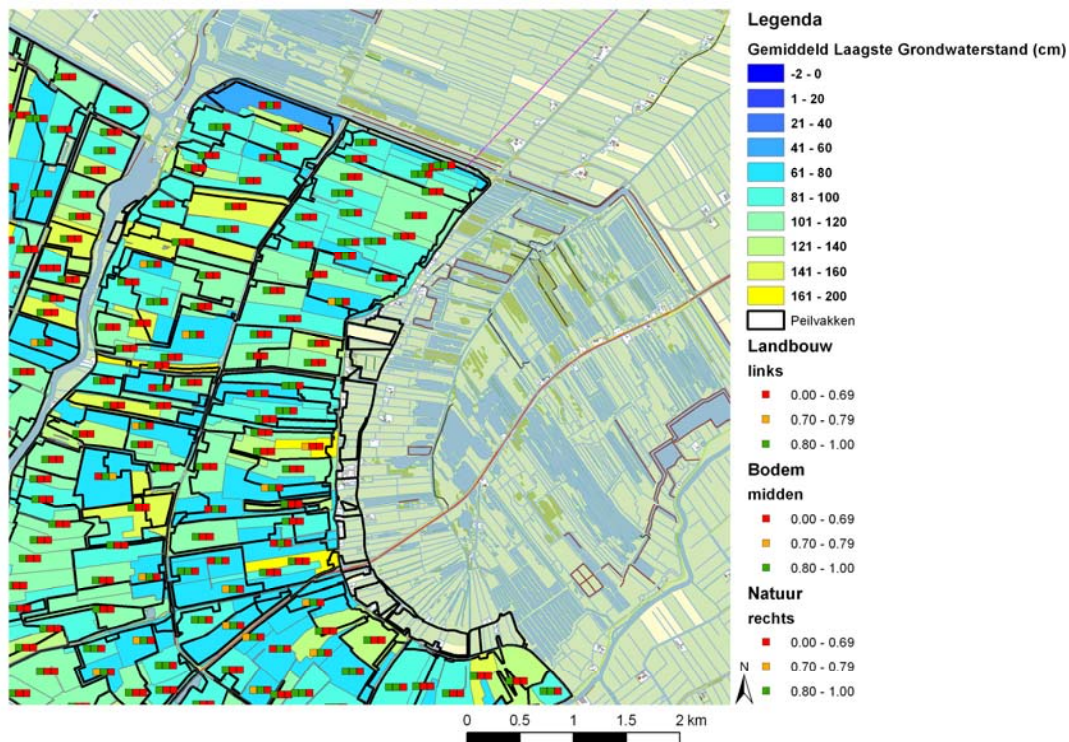
Figuur 19. Maaiveldddaling na het verhogen van de GLG in een deel van het gebied tot -70 cm

5. Ronde 2: Verbeter de doelrealisaties

In deze ronde wordt geprobeerd met minimale schade voor de landbouw de maaiveldddaling te beperken. Hierbij wordt dus gedoeld op natschade en droogteschade. Deels zouden peilen wat omhoog kunnen zonder dat landbouw hier hinder van ondervindt, deels zou dan de overstap gemaakt moeten worden naar extensieve landbouw. De boer 'polderbelangen' heeft een perceel een aantal jaar extensief beheerd, hij was er voor verantwoordelijk dat de diversiteit hoger bleef dan 25 plantensoorten. Toen bleek dat de subsidie niet verlengd kon worden heeft hij het perceel weer in intensief beheer genomen (kunstmest en vaker maaien). Een deel van de boeren wil erg graag de percelen in intensief beheer houden, dat hoort bij het boerenbestaan. Ze zijn wantrouwend over subsidieregelingen en willen hun rechten niet opgeven. Natte percelen hebben minder waarde dan goed ontwaterde percelen. Dus als extensief beheer samenvalt met vernatten dan is dit in feite een waardevermindering. Figuren 20 en 21 tonen de doelrealisaties bij het huidige ruimtegebruik en waterbeheer. In elk perceel is met stoplicht de doelrealisatie voor landbouw, bodem en natuur afgebeeld.

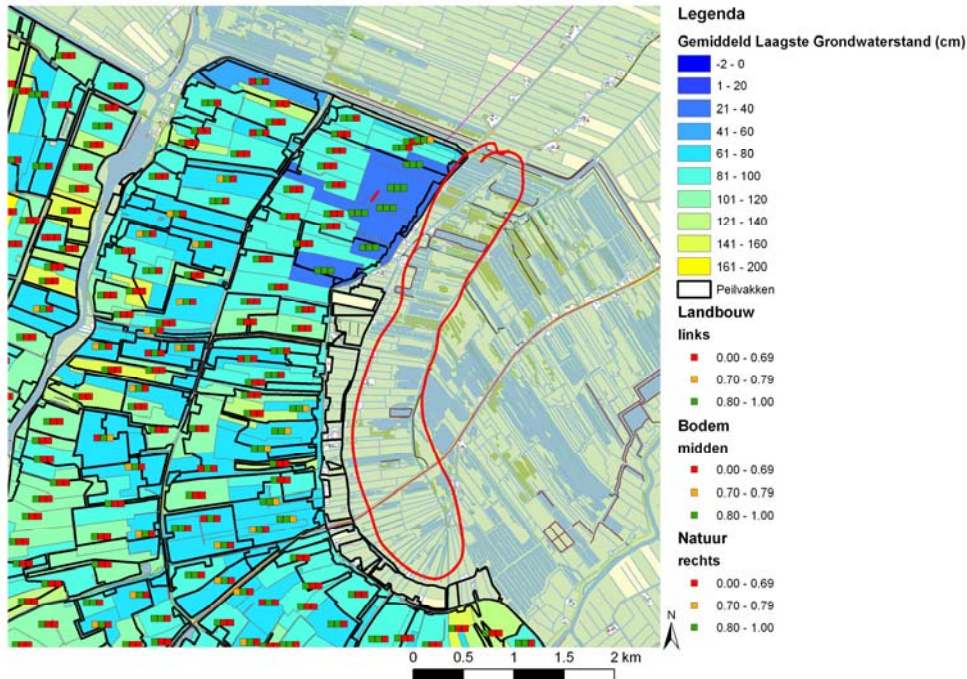
Figuur 20. Doelrealisatie bij huidig ruimtegebruik

Figuur 21. Doelrealisatie bij huidig waterbeheer

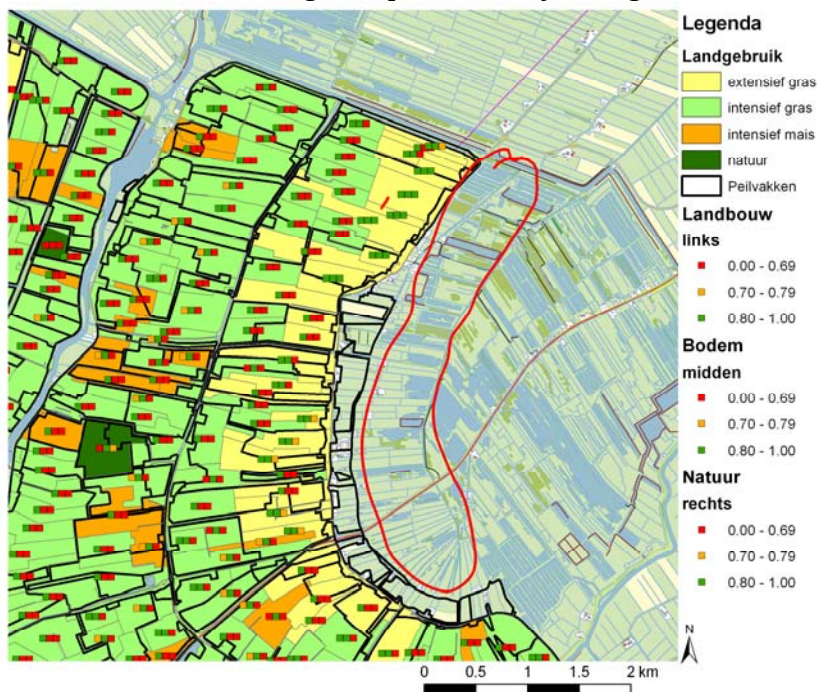
De opdrachten in deze ronde zijn erop gericht de maaiveldddaling te beperken en doelrealisatie van de landbouw zo hoog mogelijk, maar minimaal 70%, te houden.

Opdracht A: Verhoog in een aantal percelen het waterpeil om de doelrealisatie bodem te verbeteren. Probeer de score zo hoog te krijgen dat het stoplicht groen wordt. Door het vernatten is de doelrealisatie bodem gestegen maar voor landbouw gedaald. De norm voor doelrealisatie landbouw is minimaal 70%.

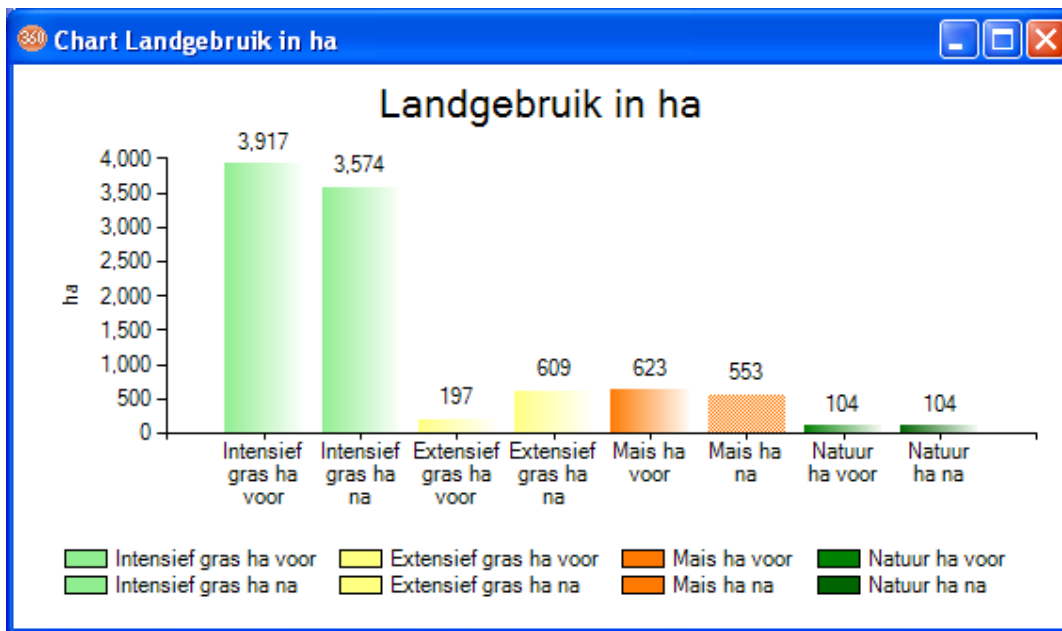
Figuur 22. Doelrealisatie na vernatting

Opdracht B: Verplaats het maïs en extensiveer waar nodig de landbouw waar dit onvermijdelijk is (aannemende dat dit financieel wordt gecompenseerd, bijv. als groen-blauwe dienst).

Figuur 23. Doelrealisatie na extensivering landbouw

De deelnemers hebben in beide kaarten een gebied omcirkeld. Zij zijn van mening dat dit het gebied zou moeten zijn waarin de extensieve landbouw zijn plaats moet krijgen en het waterpeil moet worden opgezet. Figuur 24. toont de oppervlaktes van de verschillende typen ruimtegebruik. De doelrealisatie voor bodemdaling en natuur zijn na het uitvoeren van de opdrachten iets verbeterd terwijl de doelrealisatie voor landbouw gelijk is gebleven.

Figuur 24. Landgebruik voor en na uitvoering van de opdrachten.

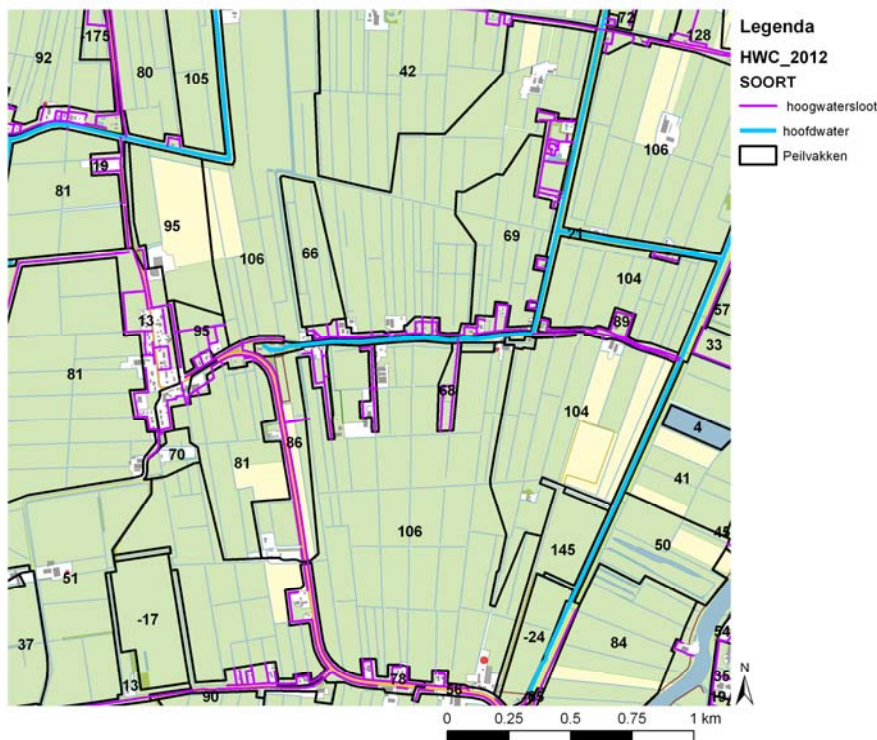
De Haan: we kunnen de problematiek niet oplossen zonder integrale visie. Lastig is dat de kosten en baten niet altijd bij hetzelfde individu terechtkomen. Er is spanning tussen natuur en landbouw, tussen landbouw en het HWC, tussen individuele belangen en het algemeen belang.

6. Hoogwatercircuits

Er volgt een discussie waarin de problematiek rondom de HWCs besproken wordt. Het peilverschil tussen HWC en landbouw is soms te groot, waardoor HWC niet meer effectief is (Wiebe Terwisscha). Tot 50-60cm verschil kan een HWC effectief zijn, daarna vindt teveel wegzijging plaats en komen de houten palen alsnog droog te staan. Marc Nederlof (WF) herkent de HWC problemen. De afweging zal moeten worden gemaakt of het niet goedkoper is om de fundering van woningen te vervangen dan om de HWCs in stand te houden.

Wietze de Haan vraagt zich af wie verantwoordelijk is voor de funderingsproblematiek. De boeren vragen zich af hoe hoog het peil moet zijn om verrotting van palen tegen te gaan. Marc Nederlof vraagt zich af hoe het met de wegen in het gebied gesteld is. Polderbelangen geeft aan dat de wegen wel hobbelen, je ziet ook dat bomen extra water onttrekken en dan er daar vaak een kuil in de weg ontstaat. Soms is het veen afgegraven tot op het zand, daarna is probleemloos een weg aangelegd.

Willem de Vries (gemeente Weststellingwerf) geeft aan dat veel wegen zich bevinden binnen het HWC en daardoor niet veel problemen kennen. Riolering is goed: afstroming is goed en de buizen breken niet door verschillen in maaiveldddaling.

Figuur 25. Hoogwatercircuits

7. Conclusies

Het verminderen van de maaivelddaling met de interactieve maaivelddalingtool door het veranderen van ruimtegebruik is lastig in verband met individuele belangen van boeren in het gebied. Het verplaatsen van maïs naar plaatsen met weinig veen is lastig in verband met eigendomsverhoudingen. De opdracht met het veranderen van het waterpeil laat het belang zien van de toetsing van modelresultaten aan lokale kennis. De deelnemers hebben uitgetoetst bij welk peil de maaivelddaling minder is dan 1 cm per jaar. Met de doelrealisatietool in de 2^e ronde zijn de consequenties van extensieve landbouw onderzocht. Er is bijvoorbeeld een hoger peil toegepast bij het Tjeukemeer. Omvorming tot extensieve landbouw leidt tot een beter stoplicht voor de verschillende doelen (groen-oranje-rood, ipv 3x rood). Extensivering leidt volgens de boeren echter tot waardevermindering.

Ron Janssen geeft aan dat de workshop veel nuttige informatie heeft opgeleverd over de veenweideproblematiek. Het blijft moeilijk om individuele belangen af te wegen tegen algemene belangen. Moeten we niet op een of andere manier naar een systeem waarin kosten en baten netjes verdeeld worden? Verder gaan we onderzoeken of we kadastrale gegevens kunnen invoegen. We hebben geleerd dat er wantrouwen en onzekerheid is t.o.v. subsidiëring. Verder is een ruimtelijke analyse nodig waar HWC in stand gehouden kunnen worden en waar funderingen aangepast moeten worden.

Wietze de Haan bedankt de deelnemers voor de leerzame middag. Dit helpt zeker bij de aanpak van het gebied. We willen er allemaal beter van worden. We willen een proces ingaan waarin draagvlak gecreëerd wordt. Eind van het jaar willen we meer duidelijkheid geven over de toekomst van dit gebied. We hebben de inzet van alle betrokkenen nodig om een goed beleid te realiseren.

Voorafgaand en na afloop van de workshop hebben de deelnemers een vragenlijst ingevuld. De volledige resultaten zijn te vinden in bijlage II. Hier worden kort de voornaamste bevindingen beschreven. De deelnemers wilden graag weten tot welke problemen de effecten van klimaatverandering kunnen leiden. Ze waren gedeeltelijk niet bekend met de klimaatscenario's en hebben geleerd dat maaivelddaling versterkt wordt door klimaatverandering, maar dat het probleem ook zonder bestaat. De versnippering van het aantal peilvakken wordt door de meerderheid niet als een zeer belangrijk probleem ervaren, maar maaivelddaling daarentegen wel. De helft vindt dat maaivelddaling tegengegaan moet worden en de andere helft reageert verdeeld.

De meeste deelnemers beoordelen de interactieve maaivelddalingtool uit ronde 1 als bruikbaar en begrijpelijk. De doelrealisatie tool die gebruikt wordt om meerdere belangen tegelijkertijd te visualiseren in ronde 2 lijkt daarentegen moeilijker te bevatten. Deze wordt dan ook door de helft foutief geïnterpreteerd. Dit zou ook kunnen komen doordat de deelnemers de vragen in de vragenlijst beantwoord hebben naar eigen kennis in plaats van gebruik te maken van het kaartbeeld en de tool.

De workshop als geheel voldeed aan de verwachtingen en de benadering met de kaarttafel heeft toegevoegde waarde. Voornaamste voordeel dat genoemd wordt zijn het bij de hand hebben van alle informatie. Er was voldoende relevante en betrouwbare informatie beschikbaar. Iedereen is het eens met de uiteindelijke bevindingen van de workshop. Werken met de kaarttafel blijkt niet te ingewikkeld om in te zetten bij workshops over de inrichting van een gebied met betrokkenen zoals boeren en natuurorganisaties. De deelnemers voelden zich niet geremd en konden naar behoefte al hun kennis en ideeën delen tijdens de workshop.

Bijlage I – beschikbare kaarten tijdens workshop

1. Landgebruik
2. Luchtfoto
3. Hoogtekaart
4. Topografische kaart
5. Waterkwaliteit
6. Kunstwerken
7. Deelgebieden
8. Fotos
9. Peilvakken
10. Bonnekaart 1900
11. Kwel en infiltratie
12. HWC
13. Doelrealisatie Landbouw
14. Doelrealisatie Natuur
15. Doelrealisatie Bodem
16. Stoplicht doelrealisaties
17. Maaivelddaling nu
18. Maaivelddaling W+
19. Bodemkaart
20. Aanwezigheid kleidek
21. Veendikte
22. GLG perceel nu
23. GLG perceel W+
24. GLG rasters
25. GHG perceel nu
26. GHG perceel W+
27. GHG rasters